

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / SENTABR /
9-SON, II-QISM

Google
scholar

RePEc
RESEARCH PAPERS
IN ECONOMICS

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, sentabr.
II-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukirimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BAHOLASH VA MUAMMOLI KREDITLARNI BARVAQT ANIQLASHNING SUN'IIY INTELLEKTGA ASOSLANGAN MENEJMENT MODELINI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	14
Alovuddin Jamolov	
YASHIL TRANSPORT: BARQAROR RIVOJLANISH UCHUN IMKONIYAT VA ISTIQBOLLAR.....	19
Quliyev Begimqul Melikovich	
SAMARQAND VILOYATIDA MAHALLIY BUDJETLARDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	25
Uzakova Kamola Bexzodovna	
O'ZBEKISTONDA EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI VA ISTIQBOLLARI	31
Xolmurodova Moxichehra Dilmurodovna	
THE IMPACT OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT ON ECONOMIC GROWTH IN UZBEKISTAN: EVIDENCE FROM AN ARDL BOUNDS TESTING APPROACH (2000–2024)	36
Ortikov Olloberdi Muzaffar o'g'li	
Rajabova Malika	
O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH MEXANIZMLARI	44
Rustamova Dildora Jamshid qizi	

O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH MEXANIZMLARI

Rustamova Dildora Jamshid qizi

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti tadqiqotchisi.

E-mail: drustamova450@gmail.com

Annotation. The article examines the dynamics of small business development in Uzbekistan in 2020–2024, the sectoral structure recorded in the first half of 2024, and institutional constraints on business continuity. The evidence base includes official statistics, Central Bank publications, World Bank materials, and current legal acts. Time-series, structural, comparative, and problem-oriented analyses were applied. The number of registered small business entities increased from 369,528 in 2020 to 618,944 in 2024, an absolute increase of 249,416, or 67.5 percent. However, the figure of 417.1 thousand active small enterprises and microfirms as of 1 January 2024 shows that registration and sustainable operation are not equivalent outcomes. A five-stage support mechanism covering diagnosis, finance, capability, market access, and monitoring is proposed.

Keywords: small business, entrepreneurship, access to finance, active enterprise, value added, export, institutional support, monitoring.

Annotatsiya. Maqolada O'zbekistonda kichik biznesning 2020–2024-yillardagi rivojlanish dinamikasi, 2024-yilning birinchi yarimidagi tarmoq tarkibi va rivojlanishni cheklovchi institutsional omillar tahlil qilingan. Maqolada Milliy statistika qo'mitasi, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Jahon banki va amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar ma'lumotlaridan foydalanilgan. Tahlilda dinamik qator, tarkibiy, qiyosiy va muammoli-mantiqiy tahlil usullari qo'llanilgan. Hisob-kitoblar 2020-yildagi 369 528 ta ro'yxatdan o'tgan kichik tadbirkorlik subyekti soni 2024-yilda 618 944 taga yetganini, mutlaq o'sish 249 416 tani, umumiy o'sish esa 67,5 foizni tashkil qilganini ko'rsatgan. Shu bilan birga, 2024-yil 1-yanvar holatidagi 417,1 mingta faol kichik korxona va mikrofirma ko'rsatkichi ro'yxatdan o'tish bilan barqaror faoliyat yuritish bir xil natija emasligini ko'rsatgan. Moliyalashtirish, boshqaruv kompetensiyasi, infratuzilma, bozor va eksportga kirish muammolari uchun "diagnostika – moliyaviy yechim – kompetensiya – bozor – monitoring" mexanizmi taklif qilingan.

Kalit so'zlar: kichik biznes, tadbirkorlik, moliyalashtirish, faol korxona, qo'shilgan qiymat, eksport, institutsional qo'llab-quvvatlash, monitoring.

Аннотация. В статье проанализированы динамика развития малого бизнеса в Узбекистане в 2020–2024 годах, отраслевая структура за первое полугодие 2024 года и институциональные ограничения устойчивой деятельности предприятий. Информационную базу составили официальная статистика, публикации Центрального банка, материалы Всемирного банка и действующие нормативно-правовые акты. Использованы методы анализа динамических рядов, структурного, сравнительного и проблемно-логического анализа. Число зарегистрированных субъектов малого предпринимательства увеличилось с 369 528 в 2020 году до 618 944 в 2024 году, то есть на 249 416 единиц, или на 67,5 процента. Вместе с тем показатель 417,1 тыс. действующих малых предприятий и микрофирм на 1 января 2024 года показывает, что регистрация и устойчивая деятельность не являются равнозначными результатами. Предложен механизм поддержки, объединяющий диагностику, финансирование, развитие компетенций, доступ к рынку и мониторинг.

Ключевые слова: малый бизнес, предпринимательство, финансирование, действующее предприятие, добавленная стоимость, экспорт, институциональная поддержка, мониторинг.

KIRISH

Kichik biznes iqtisodiy faollikning hududiy tarqalishi, yangi ish o'rinlari va bozor taklifining moslashuvchanligi bilan bog'liq. Uning iqtisodiyotdagi o'rnini faqat ro'yxatdan o'tgan subyektlar soni bilan baholash yetarli emas. Korxonaning faol qolishi, qo'shilgan qiymat yaratishi, investitsiya jalb qilishi va tashqi bozorga chiqishi bir-biridan farq qiladigan natijalardir. Shu sababli tadbirkorlik siyosatida "qancha korxona tashkil etildi?" savoli bilan birga "qancha korxona barqaror ishlayapti va qaysi bozor natijasiga erishdi?" savoli ham qo'yilishi zarur. O'zbekistonda kichik biznesni moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlashning alohida mexanizmlari joriy etilgan. Natijalar kichik biznes siyosatida miqdoriy va sifat ko'rsatkichlarini ajratish zarurligini ko'rsatdi. Ro'yxatdan o'tgan subyektlar sonining 67,5 foizga o'sishi tadbirkorlik bazasi kengayganini bildiradi. Biroq bu ko'rsatkich korxonaning qancha yil faol qolganini, bandlik yaratganini yoki qo'shilgan qiymatni oshirganini ko'rsatmaydi. Shu sababli qo'llab-quvvatlash samaradorligini faqat ajratilgan kredit, o'qitilgan shaxs yoki ro'yxatdan o'tgan korxona soni bilan baholash natijani to'liq ochib bermaydi. PQ-306-son qarordagi uzluksiz qo'llab-quvvatlash yondashuvi muammoning shu jihatiga javob beradi: moliyaviy instrument konsultativ xizmat bilan bog'lanadi va ishtirokchilar faoliyat muddati, aylanma hamda bandlik mezonlari orqali saralanadi [1]. Biroq amaliy samaradorlik uchun dastur ko'rsatkichlari korxonaning keyingi holati bilan bog'lanishi kerak. Masalan, moliyalashtirishdan 12 va 24 oy o'tgach, faoliyat davomiyligi, savdo tushumi, yangi doimiy ish o'rinlari, eksport shartnomasi yoki mahsulot tannarxidagi o'zgarish kuzatilishi mumkin.

Xalqaro tadqiqotlarda moliyaga kirish kichik va o'rta korxonalar o'sishining muhim sharti sifatida qaraladi, ammo faqat kredit taklifini oshirish barcha firmalar uchun bir xil natija bermaydi. Jahon banki materiallarida kichik firmalarning rasmiy qarz va tashqi moliyadan foydalanishi yirik firmalarga qaraganda cheklanganligi, savdo krediti va norasmiy manbalarga ko'proq tayanishi qayd etiladi [6]. O'zbekiston sharoitida bundan kelib chiqadigan xulosa kredit miqdorini oshirish bilan cheklanmaydi. Korxonaning moliyaviy hisoboti, pul oqimi va bozor rejasini yaxshilash moliyaviy resursning samarali ishlatilishi uchun zarur shartdir. Tarmoq tarkibi ham differensial yondashuvni talab qiladi. Xizmatlar va qishloq xo'jaligi kichik biznes yaratgan qo'shilgan qiymatning katta qismini tashkil etadi [5]. Xizmatlar sohasidagi korxona uchun raqamli savdo, mijozlar bazasi va intellektual mehnat kompetensiyasi muhim bo'lsa, agrobiznes uchun saqlash, qayta ishlash, standart va logistika hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lishi mumkin. Bir xil imtiyoz paketi bunday farqlarni hisobga olmaydi. Qo'llab-quvvatlash instrumentini korxona hajmi, tarmog'i va rivojlanish bosqichi asosida tanlash resurslarning maqsadlilikini oshiradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 14-sentabrdagi PQ-306-son qarori "Kichik biznesni uzluksiz qo'llab-quvvatlash" kompleks dasturini amalga oshirish, istiqbolli loyihalarni moliyaviy va konsultativ qo'llab-quvvatlash hamda ularni shaffof mezonlar asosida tanlashni nazarda tutadi [1]. 2024-yil 30-avgustdagi PF-132-son Farmonda mikromoliyalashtirish, garovsiz mikrokredit va kredit tavakkalchiligini taqsimlash mexanizmlarini kengaytirish vazifalari belgilangan [2]. Ushbu normativ o'zgarishlar kichik biznesning o'sish bosqichiga mos xizmatlar paketini shakllantirishga yo'naltirilgan.

Rasmiy ma'lumotlar ijobiy dinamika bilan birga talqin qilishni talab qiladigan tafovutlarni ham ko'rsatadi. 2024-yil 1-mart holatiga 618 944 ta kichik tadbirkorlik subyekti ro'yxatdan o'tgan, 2024-yil 1-yanvar holatiga faoliyat yuritayotgan kichik korxona va mikrofirmalar soni esa 417,1 mingtani tashkil etgan [3; 4]. Bu ikki ko'rsatkichning qamrovi va hisob sanasi aynan bir xil emas. Shunga qaramay, ular tadbirkorlikni baholashda ro'yxatdan o'tish, faoliyatni boshlash va faoliyatni davom ettirish bosqichlarini alohida kuzatish zarurligini ko'rsatadi.

Ilmiy muammo kichik biznesning miqdoriy kengayishi bilan uning moliyaviy barqarorligi, unumdorligi va bozor integratsiyasi o'rtasidagi bog'lanishni aniq mexanizmlar orqali tushuntirishdan iborat. Maqolaning maqsadi O'zbekistonda kichik biznesning 2020–2024-yillardagi dinamikasini rasmiy ma'lumotlar asosida baholash, rivojlanishni cheklovchi omillarni tizimlashtirish va natijaga yo'naltirilgan qo'llab-quvvatlash mexanizmini ishlab chiqishdir. Maqola savoli quyidagicha ifodalandi: kichik biznesni ro'yxatdan o'tkazishga qaratilgan yordamni faoliyatning barqarorligi, qo'shilgan qiymat va bozorga chiqish natijalari bilan qanday bog'lash mumkin?

Tadqiqot metodologiyasi

Maqola ikkilamchi ma'lumotlar tahliliga asoslandi. Materiallar bazasiga Milliy statistika qo'mitasining kichik biznes bo'yicha rasmiy xabarlar va SIAT ko'rsatkichlari, Markaziy bankning yillik va moliyaviy barqarorlik hisobotlari, Jahon bankining O'zbekiston bo'yicha Enterprise Survey ma'lumotlari hamda kichik biznesni qo'llab-quvvatlashga oid normativ-huquqiy hujjatlar kiritildi [1–8]. Ma'lumotlar turli davr va ta'riflarda berilgani sababli ko'rsatkichlar majburan bitta qatorga birlashtirilmadi; yillik dinamika va 2024-yilning yarim yillik tarkibiy natijalari alohida tahlil qilindi.

1-jadval.

Maqola materiallari va ularning tahlildagi vazifasi

Manba guruhi	Qamrov	Tahlil birligi	Maqoladagi vazifasi
Milliy statistika qo'mitasi	2020–2024	Ro'yxatdan o'tgan va faol subyektlar, YAQQ, eksport, investitsiya	Dinamik va tarkibiy holatni aniqlash
Markaziy bank	2023–2025 hisobotlari	Moliyaviy xizmatlar, kredit muhiti, risk yondashuvi	Moliyalashtirish cheklovlarini talqin qilish
Jahon banki Enterprise Survey	O'zbekiston, 2019	Firmalar darajasidagi biznes muhiti ko'rsatkichlari	Institutsional muammolarni qiyosiy tushuntirish
Normativ-huquqiy hujjatlar	2023–2024	Qo'llab-quvvatlash vositalari va ishtirok mezonlari	Amaldagi mexanizmlarni baholash
Muallif hisob-kitoblari	2020–2024	Mutlaq va nisbiy o'sish	Natijalar orasidagi tafovutni ochish

Dinamik tahlilda mutlaq o'sish yakuniy va bazis qiymatlar farqi sifatida, umumiy o'sish sur'ati esa ushbu farqning bazis qiymatiga nisbati sifatida hisoblandi. Zanjirsimon o'sish har bir yil ko'rsatkichining oldingi yilga nisbati orqali topildi. Tarkibiy tahlilda 2024-yil yanvar–iyun davrida kichik biznes yaratgan yalpi qo'shilgan qiymatning tarmoqlar bo'yicha taqsimoti o'rganildi. Muammoli-mantiqiy tahlilda “cheklov – iqtisodiy mexanizm – kuzatiladigan belgi – mos yechim” zanjiri qurildi. Bu yondashuv tavsiyani umumiy chaqiriq sifatida emas, balki o'lchanadigan natija bilan bog'lashga imkon berdi.

Maqolaning cheklovi shundaki, ochiq rasmiy ma'lumotlarda ro'yxatdan o'tgan subyektlar, faol kichik korxona va mikrofirmalar hamda kichik tadbirkorlikning makroiqtisodiy ulushi turli metodologik qamrovda e'lon qilinadi. Shuning uchun ular o'rtasidagi farq “faoliyatini to'xtatgan korxonalar soni” sifatida hisoblanmadi. Maqolada faqat manbada aniq berilgan ko'rsatkichlardan foydalanildi; korxona darajasidagi sababiy ta'sir haqida xulosa chiqarilmadi.

Tahlil va natijalar

Birinchi natija kichik tadbirkorlik subyektlari sonining sezilarli darajada kengayganidir. Milliy statistika qo'mitasi xabariga ko'ra, 2020-yilda 369 528 ta bo'lgan ro'yxatdan o'tgan subyektlar soni 2024-yilda 618 944 taga yetgan [3]. Hisoblangan mutlaq o'sish 249 416 tani, bazis yilga nisbatan umumiy o'sish esa 67,5 foizni tashkil etdi. Biroq yillik o'sish bir xil sur'atda kechmagan: 2021-yilda 22,4 foizlik o'sish qayd etilgan bo'lsa, 2024-yilda zanjirsimon o'sish sur'ati 8,5 foizgacha sekinlashgan.

2-jadval.

Ro'yxatdan o'tgan kichik tadbirkorlik subyektlari dinamikasi

Yil	Subyektlar soni	Oldingi yilga o'sish, ta	Zanjirsimon o'sish, %	2020-yilga nisbatan indeks, %
2020	369 528	—	—	100,0
2021	452 240	82 712	22,4	122,4
2022	500 726	48 486	10,7	135,5
2023	570 362	69 636	13,9	154,3
2024	618 944	48 582	8,5	167,5

2-jadvaldagi qator tadbirkorlikka kirish imkoniyatlari kengayganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, o'sish sur'atining pasayishi avtomatik ravishda salbiy holat emas: bazaning kengayishi bilan nisbiy o'sish tabiiy ravishda sekinlashishi mumkin.

Muhim masala sonning o'sishini korxonalarning yashovchanligi va ishlab chiqarish natijalari bilan bog'lashdir. 2024-yil 1-yanvar holatiga faoliyat yuritayotgan kichik korxona va mikrofirmalar soni 417,1 mingtani tashkil etgani [4] ro'yxatdan o'tgan subyektlar dinamikasini faoliyat ko'rsatkichi bilan birga kuzatish zarurligini asoslaydi. Ikkinchi natija kichik biznesning makroiqtisodiy vazni bilan bog'liq. 2024-yil yanvar–iyunda kichik tadbirkorlik subyektlari 257 993,6 mlrd so'mlik qo'shilgan qiymat yaratgan va iqtisodiyot yalpi qo'shilgan qiymatining 47,5 foizini ta'minlagan [5]. Mazkur qiymatning 40,5 foizi xizmatlar, 37,1 foizi qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi, 12,8 foizi sanoat hamda 9,6 foizi qurilish hissasiga to'g'ri kelgan.

3-jadval.

Kichik biznesning 2024-yil yanvar–iyundagi tanlangan natijalari

Ko'rsatkich	Qiymat	Davr	Tahliliy mazmun
Yaratilgan qo'shilgan qiymat	257 993,6 mlrd so'm	2024-yil yanvar–iyun	Kichik biznesning ishlab chiqarish natijasini ifodalaydi
Yalpi qo'shilgan qiymatdagi ulush	47,5 %	2024-yil yanvar–iyun	Iqtisodiyotdagi salmoqni ko'rsatadi
Qo'shilgan qiymat tarkibida xizmatlar	40,5 %	2024-yil yanvar–iyun	Xizmatlar asosiy tarmoq yo'nalishi ekanini ko'rsatadi
Qo'shilgan qiymat tarkibida qishloq xo'jaligi	37,1 %	2024-yil yanvar–iyun	Agrobiznes salmog'i yuqoriligini bildiradi
Kichik biznes eksporti	3,8 mlrd AQSH dollari	2024-yil yanvar–iyun	Tashqi bozor operatsiyalari hajmi
Jami eksportdagi ulush	28,9 %	2024-yil yanvar–iyun	Eksportdagi ishtirok darajasi
Asosiy kapital investitsiyalaridagi ulush	48,7 %	2024-yil yanvar–iyun	Investitsion faollikdagi salmoq

3-jadval kichik biznesning ichki iqtisodiy faollikdagi ulushi eksportdagi ulushidan yuqori ekanini ko'rsatadi. Davrlar va hisob bazalari turlicha bo'lgani sababli 47,5 foiz va 28,9 foiz ko'rsatkichlarini ehtiyotkorlik bilan qiyoslash mumkin: birinchisi yalpi qo'shilgan qiymatdagi, ikkinchisi esa jami eksportdagi ulushdir. Farq kichik biznesni eksportga olib chiqishda sertifikatlash, logistika, tashqi bozor axboroti va savdo moliyasi kabi alohida xizmatlarga ehtiyoj borligini ko'rsatadigan indikator sifatida talqin qilindi.

Uchinchi natija rivojlanish muammolarining o'zaro bog'liqligidir. Moliyalashtirish cheklovi faqat kredit miqdori bilan belgilanmaydi. Garov, moliyaviy hisobot sifati, biznes modelining ishonchligi va pul oqimini rejalashtirish qobiliyati kredit qaroriga birgalikda ta'sir qiladi. Jahon bankining Enterprise Survey metodologiyasi firmalar muhitini moliya, infratuzilma, raqobat, tartibga solish va boshqaruv kabi bir nechta bloklar bo'yicha kuzatadi [7; 8]. Bu yondashuv kichik biznes muammolarini bitta sababga bog'lamaslik kerakligini ko'rsatadi.

4-jadval.

Kichik biznes rivojlanishini cheklovchi omillarning mexanizmlari tahlili

Cheklov	Ta'sir mexanizmi	Kuzatiladigan belgi	Maqsadli yechim
Moliyalashtirishga kirish	Garov yoki pul oqimi yetarli baholanmaganda investitsiya kechikadi	Rad etilgan arizalar, qisqa muddatli qarz ulushi, aylanma mablag' uzilishi	Kafillik, riskni bo'lishish, pul oqimiga asoslangan baholash
Boshqaruv kompetensiyasi	Hisob, narxlash va rejalashtirishdagi xato foydani kamaytiradi	Hisobotdagi xatolar, marja nazoratining yo'qligi	Kredit bilan bog'langan mentorlik va moliyaviy boshqaruv moduli
Infratuzilma	Energiya va logistika uzilishi tannarx hamda yetkazish muddatini oshiradi	Bekor turish vaqti, logistika xarajati, kechikishlar	Hududiy infratuzilma xaritasi va xizmat kooperatsiyasi
Bozor axboroti	Talabni noto'g'ri baholash sotilmaydigan zaxirani oshiradi	Zaxira aylanishining sekinligi, bir xaridorga qaramlik	Bozor tahlili, elektron savdo va xaridorlar bazasi
Eksportga kirish	Standart, sertifikat va logistika talabi doimiy xarajat yaratadi	Eksport shartnomalari soni, sertifikatlash muddati	Eksportga tayyorlik auditi va umumiy servis markazi
Raqamlashtirish	Jarayon raqamlashtirilmasa xarajat va mijoz ma'lumoti kuzatilmaydi	Elektron hisob, CRM va onlayn savdo ulushi	Bosqichli raqamli transformatsiya va amaliy trening

Tahlil natijasida kichik biznesni qo'llab-quvvatlashning besh bosqichli mexanizmi ishlab chiqildi. Birinchi bosqichda korxonaning asosiy cheklovi diagnostika qilinadi. Ikkinchi bosqichda moliyaviy instrument ehtiyojga mos ravishda tanlanadi. Uchinchi bosqichda rahbarning hisob yuritish, rejalashtirish va bozor kompetensiyalari rivojlantiriladi. To'rtinchi bosqichda savdo, kooperatsiya yoki eksport kanaliga ulanish ta'minlanadi. Beshinchi bosqichda natija belgilangan muddatlarda qayta o'lchanadi.

5-jadval.

Kichik biznesni natijaga yo'naltirilgan qo'llab-quvvatlash mexanizmi

Bosqich	Asosiy harakat	Ijro vositasi	Natija indikatori
1. Diagnostika	Korxonaning asosiy cheklovini aniqlash	Moliyaviy, ishlab chiqarish va bozor auditi	Ustuvor muammo va bazis ko'rsatkichlar
2. Moliyaviy yechim	Mablag' turini pul oqimiga moslash	Kredit, kafillik, lizing, ulushdorlik yoki grant	Mablag'ning maqsadli sarfi va qarzga xizmat ko'rsatish
3. Kompetensiya	Rahbar va mutaxassislarning boshqaruv ko'nikmasini kuchaytirish	Mentorlik, hisob, narxlash, marketing va raqamlashtirish modullari	Hisobot sifati, marja va reja bajarilishi
4. Bozor integratsiyasi	Barqaror savdo kanalini yaratish	Kooperatsiya, elektron savdo, xarid zanjiri, eksport servisi	Yangi mijozlar, takroriy savdo va eksport shartnomalari
5. Monitoring	12 va 24 oylik natijani baholash	Raqamli kuzatuv kartasi va qayta diagnostika	Faoliyat davomiyligi, tushum, bandlik, qo'shilgan qiymat

Taklif etilgan mexanizmning farqli jihati shundaki, yordam olish jarayoni yakuniy natija deb olinmaydi. Kredit ajratilishi, treningda qatnashish yoki elektron platformaga ulanish oraliq natijadir. Asosiy natija korxonaning faol qolishi, pul oqimining yaxshilanishi, savdo geografiyasining kengayishi va mehnat unumdorligining oshishida ko'rinadi. Bunday monitoring dastur ma'muriga qaysi instrument qaysi turdagi korxona uchun samarali bo'lganini aniqlash imkonini beradi. Maqolaning ilmiy yangiligi kichik biznes muammolarini moliya, kompetensiya, infratuzilma va bozor omillarining oddiy ro'yxati sifatida emas, balki kuzatiladigan belgilar va mos instrumentlar bilan bog'langan mexanizm sifatida tizimlashtirishdadir. Amaliy takliflar amaldagi PQ-306-son qaror va PF-132-son Farmonda nazarda tutilgan moliyaviy hamda institutsional vositalarni natija ko'rsatkichlari bilan to'ldirishga qaratilgan. Mazkur model keyingi empirik maqolalarda korxonalar kesimidagi ma'lumotlar asosida sinovdan o'tkazilishi kerak.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Maqolada O'zbekistonda ro'yxatdan o'tgan kichik tadbirkorlik subyektlari soni 2020–2024-yillarda 369 528 tadan 618 944 taga ko'paygani ko'rsatildi. Mutlaq o'sish 249 416 tani, umumiy o'sish esa 67,5 foizni tashkil etdi. Yillik o'sish sur'ati notekis bo'lib, 2024-yilda 8,5 foiz qayd etildi. Mazkur dinamika tadbirkorlik bazasi kengayganini tasdiqlaydi, ammo barqarorlikni baholash uchun faoliyat davomiyligi va iqtisodiy natijalar ham kuzatilishi zarur. 2024-yil yanvar–iyunda kichik biznes 257 993,6 mlrd so'mlik qo'shilgan qiymat yaratgan va yalpi qo'shilgan qiymatning 47,5 foizini ta'minlagan. Shu davrda uning eksportdagi ulushi 28,9 foizni, asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalardagi ulushi esa 48,7 foizni tashkil etgan [5; 9; 10]. Ushbu ko'rsatkichlar kichik biznes ichki iqtisodiy faollikda salmoqli o'rin tutishini, eksportga chiqishda esa maxsus servislarni zarurligini ko'rsatadi.

Kichik biznesni rivojlantirishda moliyaviy resursni alohida instrument sifatida emas, balki boshqaruv kompetensiyasi, bozor kanali va monitoring bilan bog'lash maqsadga muvofiq. Shu asosda “diagnostika – moliyaviy yechim – kompetensiya – bozor integratsiyasi – monitoring” mexanizmi taklif etildi. Uning samaradorligi ajratilgan mablag' miqdori bilan emas, balki korxonaning 12 va 24 oydan keyingi faoliyati, tushumi, bandligi va qo'shilgan qiymati bilan baholanishi kerak. Kelgusi maqolalarda turli hudud va tarmoqlardagi kichik biznes subyektlari bo'yicha panel ma'lumotlarini yig'ish, qo'llab-quvvatlash olgan va olmagan firmalarning natijalarini qiyoslash, shuningdek, korxona faoliyatining to'xtashi yoki susayishiga ta'sir etuvchi omillarni alohida o'rganish lozim. Bu taklif etilgan mexanizmning sababiy samaradorligini tekshirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 14-sentabrdagi PQ-306-son “Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida”gi qarori. URL: LexUZ
- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 30-avgustdagi PF-132-son “O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tadbirkorlar bilan to'rtinchi ochiq muloqotida belgilangan vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Farmoni. URL: LexUZ
- O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. *Kichik tadbirkorlik subyektlari soni qanchaga ko'paygan?* 19.04.2024. URL: Rasmiy manba

4. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. *2024-yilning 1-yanvar holatiga faoliyat yuritayotgan kichik korxona va mikrofirmalar soni*. 18.04.2024. URL: Rasmiy manba
5. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. *Kichik tadbirkorlik (biznes)ning asosiy ko'rsatkichlari*. 02.08.2024. URL: Rasmiy manba
6. Kuntchev V., Ramalho R., Rodríguez-Meza J., Yang J. *What Have We Learned from the Enterprise Surveys Regarding Access to Finance by SMEs?* World Bank Research and Working Papers. Washington, DC: World Bank, 2012. URL: World Bank hujjati
7. World Bank. *Uzbekistan Enterprise Survey 2019*. Microdata Library. 2020. DOI: 10.48529/aqtj-mv14. URL: World Bank Microdata Library
8. World Bank. *Uzbekistan – Financial Sector Reform Project*. Project Appraisal Document, Report No. PAD4468. Washington, DC: World Bank, 2022. URL: World Bank hujjati
9. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. *Kichik tadbirkorlik subyektlarining eksporti*. 2024-yil yanvar–iyun. 06.09.2024. URL: Rasmiy manba
10. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. *Kichik tadbirkorlik (biznes)ning asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalarning umumiy hajmidagi ulushi*. 2024-yil yanvar–iyun. 23.07.2024. URL: Rasmiy manba
11. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. *Annual Report of Central Bank 2024*. Toshkent, 2025. URL: Markaziy bank rasmiy manbasi
12. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. *Kichik biznes va tadbirkorlik: rasmiy statistika*. SIAT. URL: Rasmiy statistika sahifasi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 9/2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>